

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЕТНОМУЗИКОЛОГІЯ В
МІЖНАРОДНІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ
за матеріалами 39-ї конференції Всесвітньої
організації етномузикологів (ICTM), Відень, 2007**

Олена Мурзіна

На тлі загальної музикознавчої корпорації група етномузикологів порівняно згуртована, з огляду на незначну кількість представників та спільні наукові інтереси, фундамент яких становлять збирання й опрацювання фольклорних матеріалів. У складі Спілки композиторів СРСР етномузикологи утворювали окрему структуру — Всесоюзну фольклорну комісію (керівник Е. Алексеев), яка об'єднувала фольклористів різних національностей (тоді ще не «етносів»). Її діяльність особливо посилилася на початку 70-х років ХХ ст., а саме: проводили численні семінари для молодих фольклористів та виїзні тематичні конференції в республіки Радянського Союзу (Литва, Вірменія, Грузія, Росія, Середня Азія, Україна).

Виявляється, що подібна організація існувала і поза межами СРСР, про що пересічні фольклористи не здогадувалися, позаяк це питання ніколи публічно не обговорювали. Припускаємо, що Всесоюзна фольклорна комісія взяла за взірць саме міжнародну світову структуру.

У Лондоні, через два роки по завершенні Другої світової війни, за ініціативи вчених та музикантів на правах недержавного утворення (non-Government Organization, NGO) було засновано Міжнародну раду фольклорної музики — The International Folk Music Council (IFMC). Її першим президентом обрали відомого англійського композитора і фольклориста Ральфа В. Уільямса. У 1949 році IFMC стала одним із членів-засновників музичної ради UNESCO, з якою відтоді підтримує постійні консультативні зв'язки. З огляду на широке міжнародне представництво Рада фольклорної музики здійснювала культурні контакти з різними національними спільнотами, сприяючи, таким чином, установленню взаєморозуміння

і миру у всьому світі, що на політичних обр'ях повоєнного періоду було вкрай важливо. Посаду президента цієї організації в різні роки обіймали: Яап Кунст, Золтан Кодаї, Вілард Родес, Клаус П. Вахман, Пол Р. Ольсен, Еріх Штокман, Ентоні Сігер, Крістер Малм, нині — Адріана Л. Кепплер.

На початку 50-х років ХХ ст. на одній із конференцій Міжнародної ради фольклорної музики було запропоновано термінологічно визначити народну музику «продуктом усної музичної традиції», що формується на підставі безперервності (спадковості), варіантності (мінливості) і вибірковості (відбір середовища). Такий підхід рішуче відсікав усе, що не підпадало під це визначення, тобто величезний пласт народної, але не автентичної культури. Відтоді багато що змінилося — як у власне народній традиції, так і в підходах до її тлумачення. На початку 1980-х років відбулася принципова заміна ключового поняття «музичний фольклор» на поняття «традиційна музика», що значно розширило обр'ї обговорюваної тематики. Відтоді ця організація дістала назву International Council for Traditional Music (ICTM).

У сучасній програмі організації завдання сформульовано так: «Метою ICTM є популяризація методів вивчення, документації, збереження та поширення традиційної музики, включно з фольклорною, популярною, класичною та міською музикою і танцями всіх народів світу».

Поняття традиційної музики в сучасному його тлумаченні є широким і неоднорідним, оскільки воно інтегрує як автентичну фольклорну спадщину, так і залишки фольклору в тих частинах світу і соціальних спільнотах, в яких не збереглися автентичні форми народного мистецтва. Таким чином, ознака історичної

тягості, безперервності традиції втратила своє ключове значення. Перервана традиція породила явище її свідомого, інколи бурхливого відродження (так само, як і позасвідомого, спонтанного), що нині підпадає під значно більш широкі критерії традиційної музики. Досліджують побуту, проте не завжди автентичну культуру (наприклад, «Музика в ресторанах Фінляндії», «Жінки-композитори в Африці»). У такий спосіб людство освоює національні традиції через їхні знакові еквіваленти, пов'язані з давниною. Уважаємо, що сучасні культурні течії містять елементи старовини, які на сьогодні залишилися в розпорошеному вигляді.

Радикально розширилося досліджуване середовище фольклорної традиції. Українська етномузикологія і донині послуговується методологічними настановами, які свого часу чітко виклав Б. Барток: народним слід уважати те, що безпосередньо пов'язане із селянською традицією, сформованою на рідній землі, оскільки консервативна сільська громада є найбільш згуртованим і репрезентативним прошарком суспільства. Однак у сучасних європейських та американських дослідженнях т. зв. «буколічна етнологія» посідає далеко не чільне місце, унаслідок значної втрати на цих територіях сільської автохтонної традиції. У тематиці сучасних наукових розробок простежується загальна «рухливість» народів світу. Підґрунтя дослідження тепер часто становлять явища трансмісії: культура діаспори й етнічних мішаних середовищ, культурні наслідки міграції (тобто руйнація одностайності), традиційна музика в осередках національних меншин. Ось, наприклад, характерний для сучасного періоду тематичний блок — «Космополітичні міста Середземномор'я: музика мігрантів». Водночас учені з великою шаною ставляться і до фундаментальної спадщини — національних архівів давньої народної музики, ґрунтуючись на досвіді новітніх методик і технологій.

У центрі життя ІСТМ — щодворічні міжнародні конференції, під час яких члени організації в межах запропонованої проблематики обмінюються думками. За останні чотири де-

сятиріччя конференції проходили в Единбурзі, Гонолулу, Осло, Сеулі, Нью-Йорку, Стокгольмі — Гельсинкі, Берліні, Гонконгу, Канберрі, Хіросімі, Ріо-де-Жанейро, Фучжоу, Шеффілді, Відні.

Між цими великими конференціями проводять діяльність постійно діючі групи (Study Groups), що об'єднують членів ІСТМ за спільними досліджуваними територіями або науковими напрямками. Вони також планують свої конференції, учасники висвітлюють погляди в наукових публікаціях. У тематиці Study Groups присутні активні та пріоритетні напрями світової етномузикології. Ось їх перелік: народні музичні інструменти, історичні джерела традиційної музики, етнохореологія, океанія, іконографія, комп'ютерні технології досліджень, музика та гендер, макам, музика арабського світу, етнологія музики Середземномор'я, музика та меншини, музична археологія. Остання, 39-а, конференція визначила нові напрями в роботі спеціалізованих дослідницьких груп: музика Східної Азії, східно-азіатські історичні джерела музики, музика тюркомовного світу, прикладна етномузикологія, музика і танець південно-східної Європи. Отже, сфера діяльності новоутворених об'єднань зосереджена, насамперед, у східній півкулі. Характерно, що дослідники вокальної музики не мають своєї Study Group, загалом через брак власної ініціативи.

Ще меншими за складом учасників є тематичні колоквиуми (Colloquia), що діють із 1984 року, на яких учені, об'єднані спільними інтересами, обговорюють спорадично обрану тематику.

Офіційними представниками Ради є постійно діючі Національні комітети, організовані в тридцяти трьох країнах світу, які облаштовують власні конференції національного рівня. Інші сорок країн, зокрема й Україна, мають свого повноважного представника (Liaison Officer), який тримає зв'язок із центральним органом управління і повідомляє про події в культурному житті країни.

Члени ІСТМ публікують найбільш цікаві матеріали в регулярних часописах та окремих наукових виданнях. Щорічник Yearbook for

Traditional Music містить теоретичні розробки з проблем етномузикології (заснований 1949 р., він мав назву Journal of the International Folk Music Council). Двічі на рік виходить інформаційне видання Bulletin of the ICTM (з 1948 р.), в якому опубліковують повідомлення про поточні події організації та звіти з різних країн світу, дотичні темі традиційної музики. Значну частину наукової спадщини ICTM становлять фонозаписи й музично-етнографічні фільми.

39-та конференція Всесвітньої організації етномузикологів, що проходила 4–11 липня 2007 року у Відні, була найбільш представницькою за всі роки існування подібних заходів — виступило понад чотириста доповідачів із п'ятдесяти п'яти країн світу. Уперше за 60-річну історію існування ICTM у роботі конференції взяла участь делегація українських етномузикологів.

Згідно з розробленим оргкомітетом планом робота конференції проходила в кількох тематичних руслах:

- космологія у співвідношенні з музикою і танцями;
- національні та регіональні традиції етномузикології й етнохореології;
- популярна музика/танець і нові технології;
- трансмсія музики/танцю крізь неформальну та формальну освіту;
- нові дослідження. (В останню рубрику ввійшло те, що не підпало під окреслену тематику попередніх рубрик. Не дивно, що ця група доповідей була найбільш наповненою.)

Оргкомітет вирішив сконцентрувати значну частину доповідей навколо тематичних круглих столів — т. зв. Panel Sessions, що об'єднували, перш за все, дослідників спільних національних традицій і тим самим залишали простір для вільних дискусій. Українські та американські дослідники українського походження, які фактово цікавляться українською проблематикою, виступила на конференції з темою «Розширення діалогу між регіональними напрямками етномузикології в Україні»¹. Під «регіональними напрямками» організатори українського круглого

столу мали на увазі київську та львівську школи (схід — захід України) як найбільш плідні на полі етномузикології. Організатором українського Panel Session був Антоній Поточняк, аспірант кафедри антропології Університету ім. В. Райса (Х'юстон, Техас, США). У конференції брали участь Олена Мурзіна (Київ), Ірина Довгалоук, Ольга Коломієць, Ярослав Давидовський (Львів). Дискутантом (опонентом) доповідей учасників української групи виступила Адріана Хельбіг, нині асистент на кафедрі музики в Піттсбургському університеті (США). Опубліковано також заявлені тези доповідей Ірини Федун (Львів) «Українська етноорганологія: минуле й сучасне» та Юрія Рибак (Рівне) «Генеза ранніх слов'янських об'єднань на території західноукраїнського Полісся (за матеріалами обрядових мелодичних типів)», хоча вони не змогли взяти участь у конференції.

Уперше виступаючи на міжнародному форумі подібного рівня, українська делегація висвітлила переважно проблеми історії та методології української фольклористики, зокрема розвиток наукових підходів на різних етапах історичного часу — від минулого до сучасності. У такому ж науковому спрямуванні виголосили доповіді й інші представники постсоціалістичних країн — Грузії, країн Прибалтики та колишньої Югославії.

Окремою темою українського круглого столу були доповіді, присвячені проблемі звукозапису та фонографічним колекціям — від початку їх формування до сучасних об'єднуючих проектів. Про витоки історії фонозапису фольклору на українських землях доповідала І. Довгалоук, «Початки фонографування народної музики в Україні».

Українські дослідники традиційної музики були серед перших, хто належно оцінив переваги винаходу Т. Едісоном фонографа (1877 р.) для дослідження народної музики. В Україні фонографічні записи почали запроваджувати наприкінці XIX ст. (1898 р.). Ми виокремлюємо наступні етапи впровадження фонографа в музично-фольклорну практику: «пробні» записи задля вивчення можливостей фоногра-

фа, «тематичні» експедиції, основне завдання яких — запис складних для нотування жанрів. Саме таке «тематичне» завдання вирішувала 1897 року Євгенія Ліньова, досліджуючи російське багатоголосся. Останнім кроком в освоєнні фонографа був перехід до «фронтально-систематичних» експедицій, що передбачав планомірне записування народномузичних творів усіх жанрів на обстежуваній території. Своєрідним підсумком фонографічних експедицій було заснування фоноархівів. І. Довгалюк вважає, що Осип Роздольський першим в Європі розпочав повноцінне фронтально-систематичне документування наспівів на фоновалики (1900 р.), обминувши два перші етапи й випередивши найближчих «конкурентів» — Бєлу Бартока і Золтана Кодаї — на шість років. Упродовж майже півстолітньої експедиційної діяльності О. Роздольський записав понад вісім тисяч народномузичних творів у щонайменше ста шістдесяти селах. Створений за його матеріалами збірник «Галицько-руські народні мелодії» у транскрипції С. Людкевича (1906 та 1908 роки) містить понад півтори тисячі народних мелодій різних жанрів. За кількістю і якістю представлених матеріалів цей збірник увійшов до числа лідерів серед подібних видань у Європі, ставши першою науковою музично-етнографічною публікацією в Україні.

Послідовником О. Роздольського в Галичині був Володимир Шухевич, відомий у Європі як дослідник галицької Гуцульщини. Для запису дум скористався можливостями фонографа і Філарет Колесса (1908 р.). Рік перед тим Ф. Колесса знайомився з транскрибуванням народних мелодій із фоноваликів у фонографічному архіві в Берліні, що в подальшому допомогло йому нотувати записи дум із валиків. Про результати своєї експедиції дослідник повідомив у рефераті «Über den melodischen und rhythmischen Aufbau der ukrainischen rezitierenden Gesänge, der so genannten "Kosakenlieder"» на науковому конгресі Інтернаціонального музичного товариства у Відні (1909 р.), проілюструвавши текст записаними звуковими зразками. Це відкрило доступ оригінальним

творам української фольклорної спадщини в європейський світ.

Із сучасними ініціативами глобального освоєння українських звукових архівів виступив Антоній Поточняк. Працювати з українськими архівними матеріалами він розпочав у Бібліотеці Конгресу США разом з американським етномузикологом українського походження Дарією Небеш. Опис реєстру унікальної колекції фонозаписів початку ХХ ст. опубліковано у львівському виданні останніх років². До реєстру було додано оцінювання технічного стану кожного з фоноваликів, зробленого американським звукоінженером.

У віденській доповіді «Мислити глобально, діяти локально: колекції культурної спадщини України в мережі Інтернету» А. Поточняк розповів про перший український семінар, організований у Києві 8–9 червня 2006 року, що є важливим кроком у справі розвитку національного форуму для фахівців та організацій щодо проблеми національних культурних колекцій. Задля досягнення головної мети було запрошено близько сімдесяти фахівців із понад десятка міст України, а також Грузії, Канади, США. Семінар став поштовхом для запровадження нового формату міждисциплінарного співробітництва. Інформацію про семінар та його результати широко висвітлювали в Україні та за її межами засобами масової інформації. За матеріальної підтримки Відділу громадянських справ при Посольстві США в Україні створено проект веб-сайту: www.folk.org.ua.

Веб-сайт репрезентує канали зв'язку, що включають знайомство з національними директоріями архівів фольклорної спадщини; запроваджено також дискусійний форум в Інтернеті, міжнародні секції якого послуговуються англійською, російською та українською мовами; вводиться в обіг віртуальний звуковий архів, що має демонструвати окремі зразки фольклорної спадщини з різних регіонів України. Усі ці засоби комунікації покликані полегшити інформаційний обмін довкола українського музичного фольклору. Фахівці, які в минулому не спілкувалися на теми архівації

культурної спадщини, відтепер мають змогу розпочати співробітництво на національному рівні. Їхня спільна діяльність охоплює національні зустрічі, до того ж уперше в мережі Інтернет було оприлюднено перелік керівників інститутів, що мають колекції культурної спадщини. Аналіз такої діяльності забезпечує запровадження в майбутньому подібних проєктів співробітництва на регіональному, національному й міжнаціональному рівнях.

Історичний ракурс української етномузикології подано в доповіді О. Мурзіної «Українська етномузикологія між двома світовими війнами: київські народознавчі установи». Сучасний стан науки значною мірою залежить від пройдених історичних шляхів. Із цього погляду специфічним є історичний відтинок часу між двома світовими війнами, який зумовив як досягнення, так і дискусійні моменти української етномузикології протягом ХХ ст. У Наддніпрянській Україні розвиток науки в цей невеликий проміжок часу можна уявити у вигляді лінії спочатку висхідного, а далі — низхідного напрямку, від стрімкого підйому культурних змагань у 20-х роках до регресу в 30-х та повоєнних роках ХХ ст., який дещо вповільнено долали впродовж наступних десятиліть.

У 1920-х роках у Києві було утворено чимало малих організацій, що вивчали народний побут і фольклор. Це семінар примітивної культури Українського соціологічного інституту, керованого М. Грушевським, Етнографічний відділ при Музичному товаристві ім. М. Леонтовича з філіями в різних містах, Комісія історичної пісенності та примітивної культури під проводом К. Грушевської, Археографічна комісія при ВУАН, різні етнографічні курси тощо. Серед них особливу роль відіграв Кабінет музичної етнографії при ВУАН, заснований наприкінці 1922 року і очолюваний К. Квіткою, видатним провідником наукових ідей. На ниві етномузикології працювали також Микола Грінченко, Дмитро Ревуцький, Михайло Гайдай, Володимир Харків, Василь Верховинець та ін. У доповіді «Українська етномузикологія...» передано перелік найваж-

ливіших досягнень української науки окресленого періоду.

У 1930-х роках сфера народної культури і народознавчі дисципліни поступово стали контрольованою ділянкою партійної та державної політики, що призвело, з одного боку, до насильницької деформації природних форм традиційної культури, а з другого — до наукового волюнтаризму. Відтак утворився глухий мур ізоляції українського народознавства від європейської науки.

З погляду пережитого історичного експерименту є цікавою сучасна ситуація. Тепер можна з упевненістю сказати, що ідеологічний тиск не залишив помітних слідів в усній традиції. Інша справа — наука. Уважаємо, що пройдений шлях мав деякий вплив на характер сучасних етномузикологічних досліджень. Унаслідок політики культурної ізоляції попередньої доби відбулася якщо не повна, то часткова втрата поліетнічного простору і порівняльних міжетнічних студій, а в передвоєнних та повоєнних роках — заборона «формалістичних» структурно-типологічних методик. У 1990-х роках у незалежній Україні активізувалося відновлення перерваної спадковості. Сьогодні українська етномузикологія зосереджена на внутрішніх проблемах дослідження традиційного музичного мислення. Це шлях швидше інтенсивного, глибинного, ніж екстенсивного розвитку наукової проблематики, що є беззаперечним позитивом української наукової школи. Але якою мірою ця проблематика цікава світовій спільноті? Чи склався міжнаціональний діалог взаєморозуміння?

Методичні аспекти викладання етномузикології були висвітлені в доповіді О. Коломієць «Фольклорна виконавська практика в системі музикознавчого навчання: проблема передачі традиційної української музики». У сучасному світі автентичні форми співу здебільшого втрачені. Єдиний шлях збереження цих форм — навчання фахівців, які свідомі щодо своєї ролі в процесі збереження традиційної культури. Слухання та наслідування є головним методом освоєння звукових форм фольклору, основою

т. зв. «етнопедагогічної методики». Такий підхід містить три стадії процесу: слухання та розуміння творів етнічної традиції, обговорення та аналіз, імітування та виконання.

У Західній Україні дістає широкого розвитку навчання етномузикологів у спеціальних освітніх закладах та/або на гуманітарних відділеннях вузів за рядом спеціальних курсів, наприклад: «Вступ до етномузикології», «Музичний фольклор», «Методи польової роботи», «Транскрипція фольклорної музики», «Аналіз та систематизація фольклорної музики», «Історія етномузикології», «Музика народів світу». На спецкурсі «Фольклорна виконавська практика» студенти застосовують свої знання та навички в грі або співі творів традиційної музики. Одним із методологічних завдань курсу є розширення географічної репрезентації — використання етнічної музики з різних регіонів України, а також підготовка «білінгвістичних» фахівців на полі традиційної музики. Такий практикум пропонує студентам застосовувати свої знання в практичній діяльності, що дозволяє їм вирішувати нагальні проблеми етномузикології в Україні.

Чи існує постійний інтерес до української проблематики в середовищі інонаціональних дослідників? Було б перебільшенням уважати такий інтерес надто жвавим. До української тематики звернулися у своїх виступах лише два учасники конференції — Девід-Еміл Вікстром (Данія) і А. Хельбіг (США). Обидві неукраїнські на даній конференції доповіді, утім, як чимало інших, активно розвивали політичний аспект культури сучасного суспільства.

Доповідь Д.-Е. Вікстрома «Реконтекстуалізація українського фольклору в українській та російській популярній музиці»³ мала на меті показати стратегію використання традиційної української музики в репертуарі вокально-інструментальних ансамблів рок- і поп-напрямків. Взявши за приклад виконавицю Руслану, «ВВ» та «Гайдамаків», автор доповіді стверджує, що популярна музика фольклорної орієнтації разом з україномовним

середовищем формують тверду українську ідентичність у контексті двомовної України, а візуальний образ Руслани ототожнюється з експресією т. зв. Помаранчевої революції 2004 року. Ця ідентичність, однак, усередині російськомовної спільноти поза межами України має іншу функцію. Вона маркує етнічний кордон на спільному просторі колишнього СРСР, виокремлюючи Україну як суверенне утворення. Цей факт надто тяжко сприймається в Росії, де українців вважають братнім народом, який зробив поганий політичний вибір.

Щодо російської культури, доповідач звернувся до аналізу Санкт-Петербурзької ска-панк (Ska-punk) групи «Свобода», лідер якої походить із російськомовного сходу України (у 1990-х роках він пройшов вишкіл українізації). У репертуарі групи є і традиційна українська музика. Однак, порівняно з групою «ВВ» О. Скрипки, яку автор має за взіреть, українські елементи в композиціях Санкт-Петербурзької групи інтерпретуються як екзотика, позбавлена політичних значень.

Доповідь А. Хельбіг, дотична проблемі нацменшин в Україні, мала назву «Музичні фестивалі національних меншин за міжнародної підтримки: повернення до радянської практики мультикультуралізму в Україні?»⁴. Плюралізм і свято розмаїтості в публічній сфері сприймаються як емблема прогресивної демократії. У західному дискурсі цей політичний підхід розглядають як позитивну силу, яка сприяє зростанню цивілізованого суспільства. Теоретично кожна з гідно представлених культур у складі великої нації має право на рівну репрезентацію і в такий спосіб претендує на повноту самоідентифікації. Хомі Бхабха 1990 року попереджав, що «мультикультурні» практики, що оживлюють етнічне розмаїття, водночас вимагають обмежувального контролю. Х. Бхабха застеріг, що охоплення етнічних відмінностей у розвиненій міжнародній мережі послаблює здатність відслідковувати їх рівність і творити простір для справжньої етнічної різнобарвності, яка забезпечується політичною підтримкою⁵.

У доповіді А. Хельбіг запропонувала критично ставитися фестивалів національних меншин в Україні, спонсорованих міжнародними організаціями до і після революційних подій 2004 року, на шляху до культурного плюралізму та підтримки нацменшин у громадянському суспільстві. Позиціонуючи ці фестивали в межах широкого обговорення громадянства та прав меншин в Україні, доповідачка проаналізувала непередбачувані наслідки філантропії у сфері культурного розвитку. Зважаючи на мету подібних фестивалів — піднесення рівня презентації меншин у публічній сфері, заходи призводять до політизації музичних акцій.

Насправді, такі процеси є ремінісценцією радянської моделі «розмаїття» — більшою мірою, ніж цього вимагає поняття плюралізму, що засвідчує вищий ступінь соціокультурної інтеграції та громадянської рівності. Етнізація людності в Україні, з погляду США та зацікавлених філантропічних інституцій (таких,

наприклад, як фундація Дж. Сороса), закріплює існуючу ієрархію етносів у пострадянському просторі. Подібна політика піднімає проблему меншин радше як паралельного, ніж інтегрованого сектора у сфері громадянського впливу. А. Хельбіг ставила за мету висвітлити сучасний підхід із погляду міжнародних донорів, які також сприяють маргіналізації музики меншин в українській етномузикології, і що сьогодні більш ніж гаряча підтримка музичної традиції «більшості» з боку міжнародних фондів не рятує її, з огляду на нестабільну українську економіку.

За визнанням керівництва ICTM українська делегація успішно виступила у Відні. На сьогодні перед українською етномузикологією поставлено завдання ввійти в простір сучасної світової проблематики. Тому участь української делегації у 39-й конференції ICTM була важливим заходом наукової і практичної інтеграції.

¹ У цій статті викладено зміст опублікованих тез доповідей за виданням: «Abstracts of the 39th World Conference International Council for Traditional Music». — Vienna, 2007. — 4–11 July 2007. — 297 p. (Пер. з англ. — автора статті.)

² *Небеш Д. Поточняк А.* Українські фонографічні записи народної музики в Бібліотеці Конгресу США // *Етномузика I. Збірка статей та матеріалів на честь 125-ліття Климента Квітки*. Упоряд. Б. Луканюк. — Л., 2006. — С.117–130.

³ Повну версію доповіді під назвою “Drive-ethno-dance” and “Hutzul punk”: Ukrainian-associated

Popular Music and (Geo)politics in a Post-soviet Context» опубліковано в часописі «2008 Yearbook for Traditional Music». — Vol. 40. — P. 60–88.

⁴ Оглядову інформацію з українських та інших пострадянських теренів див: *Хельбіг А.* Managing Musical Diversity within Frameworks of Western Development Aid: Views from Ukraine, Georgia, and Bosnia and Herzegovina // *2008 Yearbook for Traditional Music*. — Vol. 40. — P. 46–59.

⁵ *Bhabha Homi K.* «The Third Space» In *Identity: Community, Culture, Difference* / ed. Jonatan Ruthenford, 207-21. — London, 1990.

The article gives the Ukrainian reader an idea of the activity of world known International Council for Traditional Music (ICTM) founded in 1947.

For the first time in 2009 an Ukrainian delegation took part in world Conference ICTM, held in London. A short resume of reports is proposed.